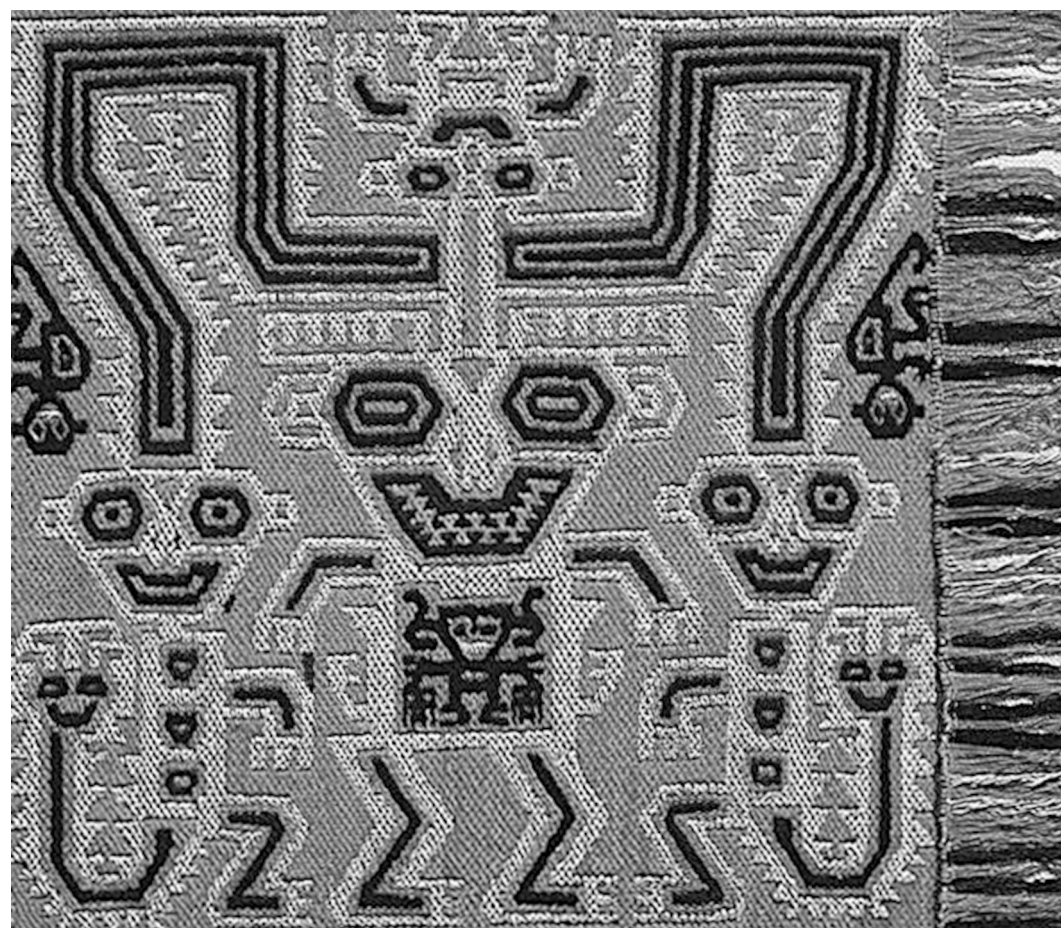

Η αργκό της αποαποικιακότητας

Neil Larsen

Οι εκκλήσεις για την «αποαποικιοποίηση» της ακαδημαϊκής παραγωγής μπορεί να επικαλούνται τον προοδευτικό αντι-ευρωκεντρισμό, αλλά η θεωρία της αποαποικιακότητας που συνδέεται με τα έργα του Βάλτερ Μινιόλο (Walter D. Mignolo) προωθεί μόνο τις χειρότερες πλευρές των πολιτικών της ταυτότητας. Καμουφλαρισμένη πίσω από μια αδιαπέραστη ορολογία, η αποαποικιακότητα αποϊστοριοποιεί και πολιτισμικοποιεί την αποικιοκρατία, προωθώντας στην πορεία ορισμένα απεχθή αυταρχικά καθεστώτα.

I

Έχουν περάσει αρκετά χρόνια από τότε που ο όρος «αποαποικιακό» (decolonial), μαζί με την πιο ενεργή ρηματική του μορφή, «αποαποικιοποιώ» (decolonize), έχουν γίνει συνηθισμένοι σε όλη την ποπ κουλτούρα και την κουλτούρα των μέσων, ιδίως σε συνδυασμό με τις πολιτικές της ταυτότητας. Μια ακόμη παραλλαγή, η «αποαποικιακότητα» (decoloniality), προστίθεται σε αυτούς τους όρους, αν και περιορίζεται σε ένα στενότερο και πιο δυσνόητο ακαδημαϊκό λεξιλόγιο. Η «αποαποικιοποίηση» (decolonization), που βρίσκεται σε ένα ενδιάμεσο επίπεδο μνήσης σε αυτόν τον λόγο, τους έχει διαδεχθεί. Εδώ, ωστόσο, όσοι έχουν επαρκή επίγνωση, αλλά όχι υπολειμματική μνήμη του ιστορικού του πλαισίου, θα αναγνωρίσουν στην «αποαποικιοποίηση» έναν παλαιότερο όρο με σαφή πολιτική απόχρωση που μπορεί να εντοπιστεί αρκετά πρωτότερα, στις δεκαετίες του 1940, του '50 και του '60, αν όχι νωρίτερα, στην Πασχαλινή Εξέγερση του 1916 στην Ιρλανδία και στη σφαγή του Αμριτσάρ

το 1919 στη βρετανοκρατούμενη Ινδία. Αναμφίβολα, κατά την ιστορική Διάσκεψη της Μπαντούνγκ το 1955, στην οποία συμμετείχαν σχετικά πρόσφατα ανεξαρτητοποιημένες και πλέον (για κάποιο διάστημα) αδέσμευτες πρώην αποικίες στην Ασία και την Αφρική, η «αποαποικιακή» ορολογία ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με τα σύγχρονα *αντι-αποικιακά* εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα και την πραγματική ιστορική διαικασία της αποαποικιοποίησης που τότε βρισκόταν στο αποκορύφωμά της, ιδίως σε ό,τι είχε απομείνει από την τυπική ευρωπαϊκή αποικιοκρατία σε πολλές περιοχές της Ασίας και σε μεγάλο μέρος της Αφρικής.

Δεν ήταν τυχαίο ότι επρόκειτο επίσης για μια εποχή πολύ πριν κάνει την εμφάνισή της η «μετα-αποικιοκρατία» (postcolonialism), ο πιο άμεσος πρόδρομος της τρέχουσας αποαποικιακής ακαδημαϊκής αργκό. Αυτό συνέβη κατά τη δεκαετία του 1980 εν μέρει χάρη στην προγενέστερη παρουσία και επίδραση του εμβληματικού έργου του Έντουαρντ Σαΐντ, *Οριενταλισμός*.¹ Η πνευματική κυριαρχία του μεταδομισμού και του μεταμοντερνισμού είχε σαφώς αφήσει το αποτύπωμά της και σε αυτήν την ορολογία. Η μετα-αποικιακή σφαίρα, που περιλαμβάνει τη μετα-αποικιακή θεωρία, τις μετα-αποικιακές σπουδές και τη μετα-αποικιακή λογοτεχνία φαίνεται έως τώρα να αντιστέκεται στην εκτόπισή της από την αποαποικιακή. Αυτό πιθανότατα οφείλεται

1. Edward Said, *Orientalism* (New York: Pantheon, 1978)

στα ρητορικά πλεονεκτήματα της μετα-αποικιοκρατίας, η οποία έχει έναν πιο στενά περιγραφικό και λιγότερο μαχητικό τόνο, ιδιαίτερα σε ζητήματα όπως οι ακαδημαϊκές προσλήψεις και η διαμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών.

Ένα σαφές πλεονέκτημα του «αποαποικιακού» έναντι του «μετα-αποικιακού», ωστόσο, είναι το πόσο εύκολα μπορεί να μετατραπεί στην προστακτική ή προτρεπτική έγκλιση του πιο βολικά μεταβατικού ρήματος «αποαποικιοποιώ» (*decolonize*). Αυτό, στο μέτρο που μπορώ να το αποδώσω, σημαίνει να «εξαλείψουμε τον ρατσισμό από» ή να «εκθέσουμε την ευρωκεντρική προκατάληψη σε» οποιονδήποτε δεδομένο στόχο που θεωρείται ότι χρήζει τέτοιας καταγγελίας ή κριτικής. Μαζί με την ολοένα και μεγαλύτερη παρουσία δημοσιεύσεων που περιλαμβάνουν τον όρο «αποαποικιοποίηση» (π.χ. τίτλοι βιβλίων όπως *Decolonizing the Map*, *Decolonizing the University* και *Decolonizing Data*), βλέπουμε τη νέα σειρά εκδόσεων «Decolonize That!» που εκδίδεται από την OR Books, με τίτλους όπως *Decolonize Museums*, *Decolonize Hipsters*, *Decolonize Self-Care* (όλα το 2022) και το επερχόμενο *Decolonize Multiculturalism*. Το «μετα-αποικιακός» σαφώς δεν προσφέρεται τόσο πολύ για την παραγωγή συνθημάτων τέτοιου είδους. Αυτό αναμφίβολα αποτελεί έναν από τους λόγους για την πρόκληση που δέχεται η μετα-αποικιοκρατία από τ' αριστερά της, σε σχέση με τη θέση της ως πιο συμβατικής και κατεστημένης ακαδημαϊκής ορολογίας.

II

Ωστόσο, τα συνθήματα που χτίζονται γύρω από τους όρους «αποαποικιακό» και «αποαποικιοποίηση» μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να αναχθούν στην «αποαποικιακότητα», παρά το γεγονός ότι πρόκειται για

έναν πιο στενά ακαδημαϊκό όρο – και σε κάποιες περιπτώσεις ακόμη και στο ισπανικό πρωτότυπο, τον όρο «*decolonialidad*». Δεν είναι ίσως δυνατό να το επιβεβαιώσουμε, αλλά είναι πιθανό να οφείλουμε μια τέτοια διάχυση σε σημαντικό βαθμό στον κριτικό και μελετητή Βάλτερ Μινιόλο. Κατέχοντας μια επώνυμη έδρα στο Πανεπιστήμιο Duke, ο Μινιόλο είναι αναμφίβολα η πιο συχνά αναφερόμενη αυθεντία στην τρέχουσα έκρηξη των δημοσιεύσεων που δηλώνουν πολιτική και θεωρητική προσήλωση στην αποαποικιακότητα.² Ο Μινιόλο, ο οποίος κατάγεται από την Αργεντινή και αρχικά σπούδασε σημειωτική και λατινοαμερικάνικη λογοτεχνία της αποικιοκρατικής περιόδου, πιστώνει στον εκλιπόντα Περουβιανό κοινωνιολόγο Ανιμπάλ Κιχάνο (*Aníbal Quijano*) την εισαγωγή της έννοιας της αποαποικιακότητας – και μάλιστα σε σχέση με τη θεωρία του Κιχάνο για την «αποικιακή μήτρα της εξουσίας» (στο πρωτότυπο «*la colonialidad del poder*»), η οποία φέρεται να διατυπώθηκε για πρώτη φορά στο άρθρο του «*Colonialidad y modernidad/racionalidad*» («Αποικιοκρατία και νεωτερικότητα/ορθολογικότητα») το 1991.³ Στα πολυάριθμα γραπτά του Μινιόλο, που ξεκινούν από το 1995 με το βιβλίο του *The Darker Side of the Renaissance*.

2. Μια μη δημοσιευμένη έρευνα σε δεκάδες άρθρα που περιέχουν τους όρους «αποαποικιακό» και «αποαποικιακότητα», τα οποία έχουν καταχωρηθεί στον γνωστό ιστότοπο «*academia.edu*», έδειξε σχεδόν καθολική αποδοχή, ή τουλάχιστον γενική επιδοκιμασία, αυτής της αυθεντίας.

3. Anibal Quijano, «Colonialidad y modernidad/racionalidad», *Perù Indígena* τ. 13, ν. 29, 1991. Πρωτοδημοσιεύτηκε στα αγγλικά ως «Coloniality and Modernity/Rationality» στον συλλογικό τόμο που επιμελήθηκε ο Göran Therborn, *Globalizations and Modernities: Experiences and Perspectives of Europe and Latin America*, FRN, 1999.

Literacy, Territoriality, & Colonization και που περιλαμβάνουν τη μονογραφία που έγραψε το 2000, *Local Histories/Global Designs: Coloniality, Subaltern Knowledges and Border Thinking*, η αποαποικιακότητα είτε δεν έχει ακόμη κάνει την πραγματική της εμφάνιση είτε δεν έχει ακόμη αναλάβει την τρέχουσα κυρίαρχη θέση της στη δημόσια συζήτηση.⁴ Μέχρι και το βιβλίο του Μινιόλο που εκδόθηκε το 2011, *The Darker Side of Western Modernity*, η προτεραιότητα εξακολουθεί να δίνεται σε παλαιότερους όρους, όπως ο πάλαι ποτέ αγαπημένος του Μινιόλο, «μεταδυτικοκρατία» (post-occidentalism), και η μέχρι τότε (και ακόμη και σήμερα) διαδεδομένη «συννοριακή σκέψη» (border thinking).⁵

Ωστόσο, σε όλες τις εκδοχές της ιδιαίτερα προβεβλημένης θεωρητικής επεξεργασίας του Μινιόλο, η φερόμενη ως ανατρεπτική, αποδυτικοποιητική κατεύθυνση αυτού που σήμερα αποτελεί επίσημα σήμα κατατεθέν της αποαποικιακότητας εντοπίζεται σε ένα σημείο που προηγείται κατά

πολύ της σχεδόν σύγχρονης εμφάνισης της ορολογίας της. Οι ρίζες της υποτίθεται ότι ανάγονται στις απαρχές της ευρωπαϊκής διείσδυσης, κατάκτησης και αποικισμού της Αμερικής, της Αφρικής και της νότιας και ανατολικής Ασίας στα τέλη του δέκατου πέμπτου και στις αρχές του δέκατου έκτου αιώνα. Ως εκ τούτου, η υποτιθέμενη ανατρεπτική δύναμη της σύγχρονης αποαποικιακότητας λέγεται ότι βρίσκεται ήδη σε μια αυτόχθονη, μη ευρωπαϊκή αποαποικιακή αντίσταση – μια αντίσταση την οποία προκάλεσαν ασφαλώς οι πρώτες αποικιακές εκστρατείες της Ευρώπης.⁶ Αλλά ανεξάρτητα από αν είναι αληθής η σημερινή απόδοση της όποιας ορολογίας σε αυτούς και η αναδρομική προβολή της επάνω τους, η κοινωνική και πολιτική κληρονομιά και η σημασία αυτών των ιστορικών αγώνων συχνά αγνοούνται και υποβαθμίζονται. Ωστόσο, αντί για τη βαθύτερη ιστορική τους ανάλυση, αυτό που επικρατεί στο έργο

4. Walter D. Mignolo, *The Darker Side of the Renaissance: Literacy, Territoriality, and Colonization* (Ann Arbor, University of Michigan Press, 1995 και Walter D. Mignolo, *Local Histories/Global Designs: Coloniality, Subaltern Knowledges, and Border Thinking*, Princeton University Press, 2000.

5. Walter D. Mignolo, *The Darker Side of Western Modernity: Global Futures, Decolonial Options*, Duke University Press, 2011. Η ίσως όχι και τόσο ειρωνική χροιά και άρωμα των κερδοσκοπικών χρηματιστικών πρακτικών και του χρηματιστηρίου –ο όρος «futures» [συμβόλαιο μελλοντικής εκπλήρωσης] ακριβώς δίπλα στον όρο «options» [δικαιώματα προαίρεσης]– δύσκολα περνούν απαρατήρητα στον υπότιτλο του βιβλίου. Σε αυτό το σημείο, το «αποαποικιακό» έχει καταφέρει να μπει στο εξώφυλλο – ακόμη και αν ακολουθεί τη συμβατική ακαδημαϊκή άνω και κάτω τελεία και μοιράζεται τη δεύτερη θέση με τον τότε ακόμη πολύ δημοφιλή όρο «global».

6. Η τοποθέτηση των απαρχών της θεωρίας – αν όχι κυριολεκτικά της αργκό– σε μια εποχή του παρελθόντος πολύ πριν από την εισαγωγή της ίδιας της ορολογίας είναι μια κίνηση που έχει ήδη καλά δοκιμαστεί στις παλιότερες περιπέτειες της μετα-αποικιακής θεωρίας. Δείτε, για παράδειγμα, το βιβλίο του Robert J. C. Young, *Postcolonialism: An Historical Introduction* (Wiley-Blackwell, 2016). Σε αυτό, ιστορικές προσωπικότητες των αντι-αποικιακών αγώνων και επαναστάσεων πριν την μετα-αποικιοκρατία, όπως ο Μοχάντας Γκάντι, ο Φραντς Φανόν και ο Ερνέστο «Τσε» Γκεβέρα, διεκδικούνται ρητά ως πραγματικοί θεμελιωτές της μετα-αποικιακής θεωρίας, φαινομενικά προσδίδοντας έτσι κάτι από τα επαναστατικά, αντιαποικιακά διαπιστευτήριά τους, σύμφωνα με την αναχρονιστική ανακατασκευή του Γιανγκ, στον μεταδομισμό του Ζακ Ντεριντά και του Μισέλ Φουκώ. Για μια κριτική, βλ. επίσης Sarika Chandra και Neil Larsen, «Postcolonial Pedigrees», *Cultural Critique* 62 (Χειμώνας 2006).

του Μινιόλο είναι αυτό που θα αποκαλέσω ακριβώς *αργκό της αποαποικιακότητας*, που συχνά διολισθαίνει σε σκέτο στόμφο.⁷

7. Για να είμαστε δίκαιοι, τα ίδια μπορούν να ειπωθούν, αν και σε διαφορετικούς βαθμούς στόμφου, για αρκετούς άλλους σύγχρονους υποστηρικτές της αποαποικιακής «θεωρίας», της οποίας ωστόσο ο Μινιόλο παραμένει ο κυριότερος εκπρόσωπος. Αυτοί περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τους Ramón Grosfoguel, Nelson Maldonado-Torres, Santiago Castro-Gómez και τη συχνή συν-συγγραφέα του Μινιόλο, Catherine E. Walsh. Αν και βρίσκω πολλά να επικρίνω στο μεταγενέστερο έργο του, το οποίο τείνει προς μια κούφια, Μινιολοειδή αργκό, δι-στάζω να συμπεριλάβω σε αυτούς τον ακόμη δικαίως αναγνωρισμένο Αργεντινο-μεξικανό μελετητή, φιλόσοφο και θεολόγο της απελευθέρωσης Ενρίκε Ντούσελ, του οποίου η αυθεντική πνευματική ακεραιότητα πιστοποιείται, μεταξύ άλλων, από τη σημαντική μελέτη του που δημοσιεύτηκε το 1988 για τον Μαρξ, *Hacia un Marx desconocido: un comentario de los manuscritos del 61-63*. Ο ίδιος ο Κιχάνο, παρά τη μακρά, εξέχουσα και συχνά λαμπρή του πορεία ως ενός από τους βασικούς εκπροσώπους της μεγάλης παράδοσης της μαρξιστικής ιστοριογραφίας και των κοινωνικών επιστημών στο Εθνικό Πανεπιστήμιο San Marcos της Λίμα κατά τις δεκαετίες του 1960, του '70 και του '80, και τις επί σειρά ετών συνεισφορές του ως επισκέπτης μελετητής στον κύκλο του Ιμάνουελ Βαλερστάιν στο Κέντρο Fernand Braudel του Πανεπιστημίου SUNY Binghamton, υποκύπτει τελικά στην αργκό της αποαποικιακότητας, συμβάλλοντας στη δημιουργία μιας από τις εννοιολογικές παγίδες της, με τη διατύπωση της θεωρίας της «αποικιακότητας της εξουσίας». Εδώ η αντιστροφή, ουσιαστικά φουκωική, έχει στρατηγική σημασία. Γιατί να μην χρησιμοποιηθεί η αναμφισβήτητη ιστορικότερη έννοια της «εξουσίας της αποικιακότητας», ή ακόμη και απλώς η «εξουσία της αποικιοκρατίας»; Κατά τη γνώμη μου, αυτή η απατηλά απλή αντιστροφή συνιστά το κρίσιμο, αν και όψιμο και ατυχές, κατηγορικό σφάλμα που αποϊστοριοκοποιεί τη σκέψη του Κιχάνο. Η σχέση του Κιχάνο με την «αποαποικιακότητα» μπορεί ίσως να συγκριθεί με τη σχέση του Σαϊντ με τη μετα-αποικιακή θεωρία: μοιράζεται την ευθύνη για τα πολιτικά της ελαττώματα, έστω και αν εξακολουθεί να είναι πιο υπερασπισμός

Αυτό ισχύει σίγουρα για το πιο πρόσφατο βιβλίο του Μινιόλο στα αγγλικά. Το *Politics of Decolonial Investigations* (εφεξής *PDCI*) είναι μια συλλογή δεκατεσσάρων προηγουμένως δημοσιευμένων και εμφανώς μερικώς αναθεωρημένων δοκιμίων και άρθρων, μαζί με μια νέα εισαγωγή, που συνολικά ξεπερνούν κατά πολύ τις πεντάκτισες σελίδες.⁸ Με σχεδόν απόλυτη ομοιομορφία, συνέπεια και μονοτονία, διαβάζεται ως ένας βρόχος περίπου τελετουργικών, επαναλαμβανόμενων, σχεδόν εξορκιστικών όρων και φράσεων που, με την ιλιγγιώδη έκταση και επαναληπτικότητα τους, παρδούν ένα γνήσιο θεωρητικό σύστημα. Στον Κιχάνο, ο οποίος εξυμνείται εδώ ως ένα είδος μάντη –που προέρχεται, όπως μας υπενθυμίζεται επανειλημμένα, από τις «νοτιοαμερικανικές Άνδεις» (η έμφαση δική μου)– πιστώνεται από τον Μινιόλο η αποκάλυψη μιας πανταχού παρούσας, δυτικής και ευρωκεντρικής «αποικιακής μήτρας της εξουσίας» (ΑΜΕ).⁹ Ως απάντηση σε όποιον αρκούντως αγενή επιμένει να επισημαίνει τα ενδο-ακαδημαϊκά όρια της αποαποικιακότητας, η σχετική ορολογία γίνεται ιδιαίτερα πυκνή, καζουιστική και αυταρχική. Ο Μινιόλο επικαλείται «τη γνώση της καθημερινής ζωής σε κοινότητες για τις οποίες η ακαδημαϊκή, ερευνητική και επιστημονική γνώση είναι απολύτως άσχετη» – αφήνοντας, ωστόσο, τον/την αναγνώστη/τρια

πολιτικά από πολλούς που διατείνονταν αργότερα ότι είναι ακόλουθοί του.

8. W. D. Mignolo, *The Politics of Decolonial Investigations*, Duke University Press, 2021.

9. Ο πλεονασμός είναι εδώ ενδεικτικός: Υπάρχει κάπου στη Βόρεια Αμερική ή στην Ευρώπη κάποια οροσειρά των Άνδεων, από την οποία η μυθικώς καθαρή αρχική τοποθεσία μιας Αυτοκρατορίας [Tawantinsuyo] των Ίνκας έχει ξεριζωθεί με δόλιο τρόπο; Ακόμη και η φυσική γεωγραφία κινδυνεύει προφανώς να «επαναδυτικοποιηθεί».

να αναρωτιέται πόση «αποαποικιακή θεωρία» διαβάζουν ή διαμορφώνουν οι ίδιες αυτές «κοινότητες».¹⁰ Ο Μινιόλο διευκρινίζει προσεκτικά ότι «η αποσύνδεση από τη δυτική επιστημολογία και αισθητική δεν ταυτίζεται με την αποσύνδεση από τους θεσμούς». Η αποαποικιακότητα πρέπει να «εισαχθεί» σε αυτούς (όχι να επανασυνδεθεί;) αλλά «προσεκτικά, για να αποφευχθεί η νόθευσή [της] από τον ακαδημαϊσμό». Κι ενώ παραδέχεται πως «η αποαποικιακότητα θα μπορούσε να γίνει μόδα», το *PDCI*, όπως ο θρυλικός βασιλιάς Κνουτ της Βρετανίας –χωρίς όμως να διαθέτει τη δική του ειρωνεία ή ταπεινοφροσύνη– διατάζει την παλίρροια να υποχωρήσει: «τα πολιτικά καθήκοντα της αποαποικιακής εργασίας δεν πρέπει να αποσυντονιστούν από τη μόδα της κατανάλωσής της».¹¹

Η άσκηση της αποαποικιακής επιλογής ενεργοποιεί περαιτέρω ένα εντυπωσιακά συγκεχυμένο φάσμα «επίσημων» αποαποικιακών νεολογισμών, τόσο αλληλοεπικαλυπτόμενων, ιδιόρρυθμων και σχεδόν αποπνικτικά μπαρόκ, ώστε είναι αδύνατο να καταγραφούν διεξοδικά εδώ. Ωστόσο, όλοι τους ακολουθούν ένα συνεπές και κραυγαλέο μοτίβο, δομημένο σε καθαρά ορολογικές αντιστοιχίες, συχνά πλεοναστικές παραλλαγές και τυπικές υποκαταστάσεις – πρακτικές που είναι ήδη γνώριμες σε όποιον έχει βρεθεί απρόθυμα εκτεθειμένος σε πολλές σύγχρονα διανοητικές και ακαδημαϊκές αργκό. Έτσι, η «εκδυτικοποίηση», που υποτίθεται ότι αντιστρατεύεται την αποαποικιακότητα, δεν συνεπάγεται μόνο μια αντίστοιχη «αποδυτικοποίηση», αλλά επιφυλάσσει και έναν μεταγενέστερο, ρητά αντιμεταρρυθμιστικό κίνδυνο «επα-

να-δυτικοποίησης». Ακόμη περισσότερο, ισοδύναμο στην πράξη με την αποαποικιακότητα και την αποδυτικοποίηση είναι κάτι που ο Μινιόλο ονομάζει, σε χαμηλούς τόνους, «Τρίτο Νόμο της Γης» – μια ειρωνική και αποκαλυπτική «εξακτίνωση» από τον Καρλ Σμιτ.¹²

Εν τω μεταξύ, η άνοδος αυτού που ο Μινιόλο αποκαλεί «πολιτισμικά κράτη» (σε διάκριση από τα εκδυτικοποιημένα έθνη-κράτη) της σύγχρονης Ρωσίας, της Κίνας, της Ινδίας και του Ιράν –με την Τουρκία να προστίθεται ενίοτε για μεγαλύτερη έμφαση– αναφέρεται στο *PDCI* ως ένδειξη ότι έχει ανατείλει μια ριζικά νέα εποχή αποδυτικοποίησης. Μια αποκαλυπτική ένδειξη του πώς ακόμη και σχετικά συγκυριακές, ευμετάβλητες και αναστρέψιμες πολιτικές διακυμάνσεις και αλλαγές κυβερνήσεων μπορούν προδήλως να καθορίσουν τη διαφορά μεταξύ της «Δύσης» και του αντιθετικού της άλλου, είναι, σύμφωνα με το *PDCI*, απλώς και μόνο η πτώση του Λούλα και της Ντίλμα Ρούσεφ και η παρακμή του ίδιου του Εργατικού Κόμματος της Βραζιλίας (PT), που οδήγησαν στην εκλογή του Ζαΐρ Μπολσονάρου στα τέλη του 2018,

12. Βλέπε Carl Schmitt, *The Nomos of the Earth in the International Law of the Jus Publicum Europaeum*, μτφρ. G. L. Ulmen, Telos Press, 2006. Το *Der Nomos der Erde*, που δημοσιεύθηκε αρχικά το 1950, ονομάζει «Νόμο της Γης» το νέο παγκόσμιο σύστημα που εγκαινιάστηκε με την ευρωπαϊκή ανακάλυψη και αποικισμό της αμερικανικής ηπείρου και οδήγησε τελικά (και, για τον Σμιτ, θεόσταλτα) στην παγκόσμια ηγεμονία των Ηνωμένων Πολιτειών. Ο Μινιόλο έχει μια περίεργη προτίμηση στους συντηρητικούς και δεξιούς γερμανούς διανοούμενους – συμπεριλαμβανομένου του Όσβαλντ Σπένγκλερ που έγραψε το έργο *Η Παρακμή της Δύσης*, για τον κατά τεκμήριο προφανή λόγο, και του Έντμουντ Χούσερλ, σε σχέση με τον οποίον ο Μινιόλο ισχυρίζεται ότι συνέλαβε τη δική του «αποαποικιακή» παραλλαγή του έργου του *Λογικές Έρευνες*. (Βλέπε *PDCI*, σ. xviii, 6-7).

10. Mignolo, *The Politics of Decolonial Investigations*, σ. 12

11. Mignolo, *The Politics of Decolonial Investigations*, σ. 76, η έμφαση δική μου.

ρίχνοντας τη Βραζιλία στο στρατόπεδο της επαναδουτικοποίησης. Ο Μινιόλο δημιουργεί εδώ την εντύπωση ότι ο Μπολσονάρου στην πραγματικότητα έβγαλε τη Βραζιλία από τη σύνοδο κορυφής των BRICS, αλλά αυτό είναι ψευδές.¹³ Η ίδια η Βραζιλία, εκπροσωπούμενη από τον νεοεκλεγέντα και πλήρως αφοσιωμένο Μπολσονάρου, φιλοξένησε την 11η σύνοδο κορυφής των BRICS το 2019. Συνέχισε να συμμετέχει τόσο στη 12η όσο και στη 13η σύνοδο κορυφής το 2020 και το 2021 – εκδηλώσεις στις οποίες ο επικεφαλής του βραζιλιάνικου κράτους μοιράστηκε το βήμα με «αποδουτικοποιητές» όπως ο Βλαντίμιρ Πούτιν, ο Σι Τζινπίνγκ και ο Ναρέντρα Μόντι. Όσον αφορά το είδος του «πολιτισμικού κράτους» που είναι η Ινδία υπό τον Μόντι και το BJP, ο Μινιόλο είναι, όχι παραδόξως, εντελώς βουβός – όπως και όσον αφορά την Τουρκία του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν και το Ιράν υπό τον Εμπραχίμ Ραΐσι και τους μουλάδες. Όπου οι τελευταίοι αναφέρονται παρεμπιπτόντως, η αργκό της αποαποικιακότητας κατά Μινιόλο παίρνει μια διφορούμενη απόχρωση:

Οι σημερινές τάσεις στην Κίνα, τη Ρωσία, την Ινδία και την Τουρκία να μεταλλάξουν το έθνος-κράτος σε πολιτισμικό κράτος αποκαλύπτουν σημάδια ανασύνταξης αυτού που έχει αποσυνταχθεί. Δεν λέω ότι τα πολιτισμικά κράτη θα είναι «καλύτερα» από τα έθνη-κράτη. Λέω απλώς ότι κατά πάσα πιθανότητα θα είναι.¹⁴

Οι BRICS, για τον Μινιόλο, γίνονται CRI (Κίνα, Ρωσία και Ιράν): οι «τρεις πυλώνες» της αποδουτικοποίησης. Ακρωνύμια όπως το

CRI και το πανταχού παρόν ΑΕΜ, μεγάλοι σχημαί κοσμοϊστορικοί δείκτες όπως ο Τρίτος Νόμος της Γης και η ίδια η αποαποικιακότητα, και κυρίως τα προθέματα αποκτούν μια ιδιαίτερα σημαντική και εξυψωμένη θέση στην αργκό της αποαποικιακότητας:

Η αλλαγή εποχής [από την «εκδουτικοποίηση» στην «αποδουτικοποίηση» ή την «αποαποικιακότητα»] δεν μπορεί πλέον να αποτυπωθεί με την προσθήκη του προθέματος «μετα-». Το πρόθεμα «μετα-» ισχύει στο πλαίσιο της επαναδουτικοποίησης, της αντιμεταρρύθμισης που σκοπεύει να διατηρήσει τα προνόμια που οικοδομήθηκαν κατά τη διάρκεια πεντακοσίων ετών εκδουτικοποίησης, αλλά δεν έχει νόημα για την αποδουτικοποίηση και την αποαποικιακότητα. Το πρόθεμα «απο-» καταλαμβάνει το πεδίο, διασπώντας τη δυτική καθολικότητα και ολότητα σε πολλαπλές χρονικότητες, γνώσεις και πρακτικές ζωής. Το πρόθεμα «απο-» σημαίνει ότι δεν υπακούς και αποσυνδέεσαι από την πίστη στην καθολικότητα και τη μονοπολικότητα· παίρνεις ό,τι χρειάζεσαι για να ανασυντάξεις αυτό που έχει αποσυνταχθεί και σχετίζεται με την ανάδυση της πολυπολικότητας στις διακρατικές σχέσεις και την πληθυντικότητα.¹⁵

Πάει λοιπόν και το μετα-αποικιακό! Το πρόθεμα «απο-» του αποαποικιακού, τόσο ζηλόφθονο όσο και ο θεός της Παλαιάς Διαθήκης, δεν θα έχει άλλα προθέματα ενώπιόν του. Η «πολυπολικότητα» και η «πληθυντικότητα» είναι επίσης λεξιλογικές εμμονές που επαναλαμβάνονται συνεχώς στην

13. Mignolo, *The Politics of Decolonial Investigations*, σ. xix, 294-5.

14. Mignolo, *The Politics of Decolonial Investigations*, σ. xi-xii, δική μου η έμφαση.

15. Mignolo, *The Politics of Decolonial Investigations*, σ. xi.

πιστοποιημένη από τον Μινιόλο αργκό της αποαποικιακότητας. Άλλες περιλαμβάνουν την «αποσύνταξη» (destitution), την «ανα-σύνταξη» (restitution), το «γνωσιολογικό» (gnoseologic) (προφανώς αντικαθιστώντας και υποκαθιστώντας ένα αποαποικιακά ύποπτο επιστημολογικό πεδίο), και την «αίσθηση» (aesthesia) ή «το αισθητικό» (aesthetic), που εδώ επικαλούνται μια αποαποικιοποιημένη αισθητική.

Αλλά σίγουρα το πιο αποκαλυπτικό χαρακτηριστικό της αργκό της αποαποικιακότητας είναι οι διδακτικές οδηγίες του *PDCI* προς τον αναγνώστη σχετικά με το γνήσιο, πλήρες νόημα –κοσμοϊστορικό, εσχατολογικό και στα όρια του κοσμολογικού– που έχει μια απλή αλλαγή των προθεμάτων. Η συνάντηση με τέτοιες ακραίες μορφές ρητορικής κομπορρημοσύνης και επίδειξης φέρνει στο μυαλό μου την *Αργκό της αυθεντικότητας*, την καυστική και ακόμη επίκαιρη κριτική παρουσίαση του Τέοντορ Αντόρνο για τον ευτελισμό της γλώσσας στη γερμανική υπαρξιστική φιλοσοφία του Μάρτιν Χάιντεγκερ και του Καρλ Πιάσπερς – η οποία περιγράφεται σε ένα σημείο ως μια αργκό που καθορίζεται «από το αν οι μεμονωμένες λέξεις φορτίζονται εις βάρος της πρότασης, της κρίσης και του αντικειμένου της σκέψης».¹⁶ Αφήνοντας στην άκρη το ερώτημα κατά πόσο στο *PDCI* και στην κατά Μινιόλο αργκό της αποαποικιακότητας έχει απομείνει πράγματι, αν έχει απομείνει καθόλου, κάποιο αντικείμενο σκέψης σε επίπεδο πρότασης που να μπορεί να θυσιαστεί στη λατρευτική δύναμη των μεμονωμένων λέξεων, ο Μινιόλο εδώ εναποθέτει το ίδιο το μέλλον της ανθρωπότητας στις μεταβλητές ενός γλωσσικά υποατομικού επιπέδου – στη διαφορά μεταξύ του «απο-» και του «μετα-».

16. Τ. Αντόρνο, *Η αργκό της αυθεντικότητας*, Νήσος, 2019, σ. 44.

III

Μετά από παρατεταμένη έκθεση στην αργκό της αποαποικιακότητας, το πρόθεμα «απο-» στην λέξη «αποαποικιακός» αρχίζει πράγματι να ακούγεται πιο ταιριαστό: δεν σηματοδοτεί, όπως θα μπορούσε, την εξάλειψη ή την ανάσχεση της ίδιας της αποικιοκρατίας, αλλά της έννοιας και αυτού στο οποίο αναφέρεται ιστορικά. Τελικά, γιατί στο *PDCI* –και γενικά σε όλες τις αποαποικιακές κορώνες του Μινιόλο– υπάρχουν τόσο λίγα στοιχεία που αφορούν τις συγκεκριμένες πτυχές της ίδιας της αποικιοκρατίας, την υλική της βάση και τις συνθήκες της, για να μην αναφέρουμε τις πραγματικές, πρακτικά ανεξάντλητες πτυχές της ιστοριογραφίας της, με τα αντιαποικιακά κινήματα να μην αποτελούν εξαίρεση σε αυτόν τον κανόνα;¹⁷ Όποιοι και αν είναι οι βαθύτεροι λόγοι, αυτό το πραγματολογικό έλλειμμα είναι ζωτικής σημασίας για την κριτική και την κριτική αποκρυπτογράφηση της αργκό της αποαποικιακότητας – σχεδόν μια ένδειξη για το γεγονός ότι οι γλωσσικές υπερβολές, οι περιττολογίες και η κραυγαλέα ρητορική έπαρση αποτελούν την ειρωνική αντιστάθμιση ενός υποκείμενου ιστορικού κενού.

Σίγουρα ένα μέρος της απάντησης θα αποτύπωνε επίσης την τυπική σύγχρονη και παγκόσμια οπτική των λιγότερο ακαδημαϊκών εκκλήσεων για «αποαποικιοποίηση». Αν και, ως σύνθημα, το τελευταίο δεν αγνοεί απαραίτητα την ιστορική επίδραση της αποικιοκρατίας στα ζητήματα της ση-

17. Θεωρώ ότι δεν υπάρχουν πολλά να ειπωθούν για τον άμεσο πρόδρομο του *PDCI*, το βιβλίο του 2018 *On Decoloniality*, που, πέρα από το γεγονός ότι συνοψίζεται από τον Μινιόλο και την κατά περιόδους συνεργάτιδά του, Catherine E. Walsh, και τον τύπου μανιφέστο τίτλο του, θα μπορούσε κάλλιστα να είχε συμπεριληφθεί ως ένα ή δύο επιπλέον κεφάλαια στη μεγαλύτερη συλλογή που ακολούθησε το 2021.

μερινής φυλετικής αδικίας και των αγώνων ενάντια στους φραγμούς που θέτουν τα εθνικά και ιμπεριαλιστικά προνόμια, ακόμη και το πιο πρακτικό και στρατευμένο αίτημα για αποαποικιοποίηση δεν ξεπερνά συνήθως τα όρια των πολιτικών της ταυτότητας και το συμβατικό θεωρητικό τους υπόβαθρο, τον κουλτουραλισμό.

Ο κουλτουραλισμός συνοψίζεται στη θεωρία ότι οι πολιτισμικές και εθνολογικές ταυτότητες και διαφορές είναι αυτές που τελικά εξηγούν τον κόσμο. Κατά συνέπεια, η υπόθεση της κοινωνικής χειραφέτησης προσδιορίζεται και καθορίζεται από τον αγώνα ενάντια στους μύθους της εθνοπολιτισμικής κατωτερότητας και ανωτερότητας που στηρίζουν την καταπιεστική κατάσταση πραγμάτων – όταν δεν ανάγεται σε αυτόν. Ο Μινιόλο και η αργκό της αποαποικιακότητας δεν αποτελούν εξαίρεση ως προς αυτό: είναι ο κουλτουραλισμός, υπ' αυτή την έννοια, που αποτελεί τον πανταχού παρόντα ορίζοντα ο οποίος οριοθετεί το τι μπορεί και τι δεν μπορεί να ειπωθεί και να γίνει αντικείμενο σκέψης σε έργα όπως το *PDCI* και στο ογκώδες συγγραφικό έργο του Μινιόλο που προηγήθηκε, το οποίο ξεκινά τουλάχιστον από το 2000 με το βιβλίο *Local Histories/Global Designs*. Έτσι, αν και ένα έργο όπως το *PDCI* μπορεί εκ πρώτης όψεως να φαίνεται ότι ασχολείται με την ιστορία στην αντικειμενική της πραγματικότητα και πολυπλοκότητα, το ιστορικό του εύρος και η αξία του είναι στην πραγματικότητα πολύ περιορισμένα και φτωχά. Αν και επιδίδεται σε επανειλημμένες, γενικές και σαρωτικές επικλήσεις της εποχής της κατάκτησης και του αποικισμού από την Ευρώπη και τον δυτικό κόσμο, η οποία αρχίζει στα τέλη του δέκατου πέμπτου αιώνα, η εν λόγω μοναδική και πολύ γενική ιστορική αναφορά (με δευτερεύουσες και επουσιώδεις εξαιρέσεις) είναι η μόνη έν-

δειξη του ενδιαφέροντος και της προσήλωσης του Μινιόλο στην ιστορικοποίηση της αποαποικιακότητας. Δεν έχει ιδιαίτερο νόημα να εξερευνήσουμε τη βαθύτερη υλιστική και ιστορική βάση της αποικιοκρατίας, αν, όπως ισχυρίζεται ο Μινιόλο, το ίδιο το «πραγματικό» είναι απλώς «μια γνωσιολογική προβολή» και αν η «διακυβέρνηση και η οικονομία» δεν είναι τίποτα περισσότερο από «γνωσιολογικές κατασκευές».¹⁸ Το *PDCI* σπεύδει πάντα να διακηρύξει την ιστορική αυγή, μιας νέας αποδυτικοποιημένης εποχής ή ενός Τρίτου Νόμου της Γης, όσο αμφίβολη κι αν είναι αυτή, αλλά βασικές κατηγορίες όπως η αποικιακή μήτρα της εξουσίας και η ίδια η αποαποικιακότητα παραμένουν υπερ-ιστορικές απολυτότητες που διαθέτουν σχεδόν μυθικές καταβολές, οι οποίες δεν υπόκεινται σε ιστορικοποίηση. Η προσχώρηση στη Μινιολική αποαποικιακή θεωρία σημαίνει ότι εγκαταλείπουμε κάθε ιδέα ότι οι υλικοί και κοινωνικοί παράγοντες που καθορίζουν τον ιστορικό σχηματισμό και την εμφάνιση απολυτοτήτων όπως η «Δύση», η «αποδυτικοποίηση» και η «αποαποικιακότητα» μπορούν οι ίδιοι να διερευνηθούν και να προσδιοριστούν.

Αυτή είναι μια μάλλον απίστευτη και σκανδαλώδης κατάσταση για οποιοδήποτε έργο επικαλείται πως ασχολείται ουσιαστικά με κάτι τόσο κατεξοχήν ιστορικό όσο η αποικιοκρατία, συμπεριλαμβανομένων των αντιαποικιακών αγώνων και της αποαποικιοποίησης. Τίθεται, μεταξύ άλλων, το ερώτημα –που θα εξεταστεί στην τέταρτη και τελευταία ενότητα αυτής της κριτικής– για το πώς είναι δυνατόν οποιαδήποτε «θεωρία» που αφορά την αποικιοκρατία αλλά πρακτικά στερείται τόσο λεπτομερών ιστορικών αναφορών όσο και οποιασδήποτε θεωρητικής ενασχόλησης με τους σύγχρονους

18. Mignolo, *The Politics of Decolonial Investigations*, σ. xvii, 49.

αγώνες κατά της νεοαποικιοκρατίας και του ιμπεριαλισμού να προσελκύει τόσους πολλούς προσήλυτους στην «αποαποικιοποίηση». Αλλά αυτό προκύπτει, λογικά και αναπόφευκτα, από το θεμελιώδες και καταστροφικό κατηγορικό λάθος στο οποίο υποπίπτουν αναπόφευκτα οι κουλτουραλισμοί όπως του Μινιόλο, όταν επιχειρούν να εισέλθουν σε ένα πεδίο που προσκαλεί ή απαιτεί ιστορική εξήγηση. Η κουλτούρα και η εθνότητα είναι, αναγκαστικά, το *explanandum*: αυτό που πρέπει να εξηγηθεί πριν, ως κατηγορίες, μπορέσουν να γίνουν το *explanans*, δηλαδή πριν καταστούν ικανές να εξηγήσουν οτιδήποτε άλλο. Και είναι τελικά μόνο η ιστορία –ένα καθολικό που αντιστέκεται και αρνείται την πολιτισμικοποίηση– που καθορίζει και καθιστά δυνατή αυτή την τοπικά επεξηγηματική λειτουργία. Ο κουλτουραλισμός του Μινιόλο υποβιβάζει αναπόφευκτα την ίδια την κατηγορία του καθολικού (άρα και την ιστορία) στο καθεστώς του τεχνητού προϊόντος, αν όχι του τεχνάσματος, μιας συγκεκριμένης κουλτούρας, της κουλτούρας της Ευρώπης και της Δύσης. Αλλά αν, λόγω της υποτιθέμενης πολιτισμικής τους προέλευσης, όλα τα καθολικά πρέπει πραγματικά να εξαλειφθούν, το αποτέλεσμα θα ήταν η γνωστική παράλυση. Δεν μπορεί κανείς να σκεφτεί, να διατυπώσει θεωρίες ή να ασκήσει κριτική χωρίς την κατηγορία του καθολικού, όπως δεν μπορεί να σκεφτεί, να διατυπώσει θεωρίες ή να ασκήσει κριτική χωρίς την κατηγορία του μερικού. Η απαγορευμένη καθολικότητα απλώς ξαναμπαίνει στην αργκό της αποαποικιακότητας από την πίσω πόρτα όπως, ας πούμε, η αποδυτικοποίηση, η ίδια η αποαποικιακότητα ή η πληθυντικότητα (pluriversality). Γιατί να μην πάμε ακόμη παραπέρα και να διατυπώσουμε ένα αίτημα για «πολυ-καθολικότητα» (pluri-universality);

Ωστόσο, από μια τέτοια πλάνη προκύπτουν πολύ χειρότερες συνέπειες. Απορρίπτοντας ως ευρωκεντρικές και εκδυτικοποιημένες όλες τις αξιώσεις για καθολικότητα, ο Μινιόλο στο *PDCI* ανοίγει τον δρόμο για την ύπουλη επανεμφάνιση άλλων, ελάχιστα μεταμφιεσμένων καθολικών, πολύ πιο δόλιων από παρωδίες όπως η πληθυντικότητα· στον βαθμό, βέβαια, που έχουν το άλλοθι ότι είναι αντιδυτικές. Πράγματι, η ρητή υποστήριξη από τον Μινιόλο των αντιδυτικών «πολιτισμικών κρατών» της Κίνας, της Ρωσίας και του Ιράν αποκαλύπτει ένα κραυγαλέο αποαποικιακό φλερτ με τον αυταρχισμό και τους σοβινισμούς των μεγάλων εθνών. Αυτό είναι πιο ξεκάθαρο στην ανοιχτή, ρητή και συχνά επαναλαμβανόμενη υποστήριξη του *PDCI* προς την Κίνα του Σι Τζινπίνγκ και την αμφισβήτηση της επαναδυτικοποίησης από την πλευρά της. Όπως υποστηρίζει, αν και «η αποαποικιακότητα δεν είναι» –και «δεν μπορεί να είναι»– «ένα έργο του κράτους», «η αποδυτικοποίηση [...] μπορεί να προωθηθεί μόνο από ένα ισχυρό κράτος που είναι οικονομικά και χρηματοοικονομικά εύρωστο. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η Κίνα πρωτοστατεί σε αυτή την πορεία».¹⁹ Μετά από μια παράδοξα συγκαταβατική και υποτιμητική αναφορά στον Μάο Τσε Τουνγκ (ο οποίος φαίνεται να αποτελεί μια άβολη και γενικά άχρηστη παρουσία στον αποαποικιακό χώρο), ο Μινιόλο πιστώνει στον Ντενγκ Σιαοπίνγκ ότι αποδέσμευσε την Κίνα από τις δυτικές προσταγές και τον εξυμνεί για την υποτιθέμενη αποσύνδεση του καπιταλισμού από τον φιλελευθερισμό και τον νεοφιλελευθερισμό.²⁰ «Ο καπιταλισμός με κινεζικά χαρακτηριστικά», παρατηρεί ο Μινιό-

19. Mignolo, *The Politics of Decolonial Investigations*, σ. xi.

20. Mignolo, *The Politics of Decolonial Investigations*, σ. 19.

λο, «ήταν ένα σαρκαστικό σχόλιο στα δυτικά μέσα ενημέρωσης. Και πράγματι ήταν και εξακολουθεί να είναι. Και θα μπορούσε κανείς να αναρωτηθεί: πού είναι το κακό σ' αυτό;»²¹ Ρισκάροντας να αμαρτήσει κανείς κατά της αποαποικιοκρατίας, θα μπορούσε να διερωτηθεί –μαζί με τον προφανώς αυξανόμενο αριθμό των νεαρών Κινέζων εργατών που ακολουθούν τη φιλοσοφία του «tang ping»²² και επιλέγουν να «αράζουν» αντί να δουλεύουν ατελείωτες ώρες μόνο και μόνο για να κρατήσουν, στην καλύτερη περίπτωση, τη θέση τους– αν αυτό που είναι κακό δεν είναι τίποτα περισσότερο από τον ίδιο τον καπιταλισμό.²³ Αλλά η συμπάθεια και ο θαυμασμός του Μινιόλο για τον Ντενγκ Σιαοπίνγκ, τον Σι Τζινπίνγκ και τα ανώτερα κλιμάκια του κινεζικού πολιτισμικού κράτους δεν φαίνεται να επεκτείνονται στους ίδιους τους Κινέζους εργάτες της βάσης. Η σαφής ροπή του Μινιόλο να υπάγει την ταξική αντίφαση σε ζητήματα πολιτισμικής και εθνοτικής ιεραρχίας και διαφοράς –αν όχι να παραβλέπει εντελώς την τάξη– δεν μπορεί να κρύψει μια *de facto* αποαποικιακή υποστήριξη των σημερινών πολιτικών της κυρίαρχης, καπιταλιστικής τάξης, εφόσον μπορούν να προσδιοριστούν ως «αποδυτικοποιητικές».

Εν τω μεταξύ, ο Μινιόλο απορρίπτει με ευκολία την πάλαι ποτέ Σοβιετική Ένωση και μαζί της μια ολόκληρη εποχή στην

ιστορία της αντι-αποικιοκρατίας και του αντι-ιμπεριαλισμού πραγματικά τεράστιας σημασίας. Δεν υπάρχει ούτε μια λέξη στο *PDCI* σχετικά με τον ομολογουμένως αμφιλεγόμενο, καθοριζόμενο από τον Ψυχρό Πόλεμο, αλλά παρ' όλα αυτά ιστορικό ρόλο της Σοβιετικής Ένωσης μέχρι τουλάχιστον τη δεκαετία του 1970, ο οποίος συνέβαλε στην προώθηση πρωτοφανών αντι-αποικιακών και αντι-ιμπεριαλιστικών αγώνων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων της ίδιας της ΛΔΚ καθώς και της Κούβας, του Βιετνάμ και της Αγκόλας. Η ΕΣΣΔ ήταν, σύμφωνα με το *PDCI*:

ένας αποτυχημένος τρόπος αντιμετώπισης της αυτοκρατορικής διαφοράς, επειδή ενεργούσε με βάση ένα δυτικό σύστημα ιδεών που δεν αντιστοιχούσε ούτε προέκυπτε από τη ρωσική τοπική ιστορία. Αυτό που ήταν τοπικό ήταν η οργή και ο θυμός κατά του ρωσικού τσαρικού κράτους. Αλλά το εργαλείο, στην προκειμένη περίπτωση ο κομμουνισμός, ήταν δανεισμένο.²⁴

Κανένας πανσλαβιστής, συμπεριλαμβανομένου του ίδιου του Πούτιν, δεν θα το έθετε διαφορετικά. Το γεγονός ότι ο φιλελευθερισμός και ο μαρξισμός, οι «κληρονόμοι του Διαφωτισμού», δεν πήραν ούτε μπορούσαν να πάρουν μια τοπική ρωσική μορφή πρέπει να προκαλεί σοκ στους σοβαρούς ιστορικούς της Ρωσίας του 18ου, του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα.²⁵

21. Mignolo, *The Politics of Decolonial Investigations*, σ. 19. Η τάση για αδέξιες μισο-ανακολουθίες είναι πάρα πολύ χαρακτηριστική.

22. (σ.τ.μ.) Ο όρος «tang ping» (κυριολεκτικά «ξαπλώνω ανάσκελα») είναι ένας νεολογισμός της κινεζικής σλανγκ που αναφέρεται στην απόρριψη των κοινωνικών πιέσεων για υπεργασία και υπεραπόδοση καθώς και σε μια πιο ανέμελη στάση ζωής με λιγότερες επιθυμίες.

23. Βλέπε Meagan Day, «China's Downwardly Mobile Millennials Are Throwing in the Towel», *Jacobin*, 25 Ιουνίου 2021.

24. Mignolo, *The Politics of Decolonial Investigations*, σ. 49.

25. Για μια προσεκτική και ισχυρή αποδόμηση της ψευδούς αντίθεσης μεταξύ του τοπικού και του οικουμενικού, βλ. ιδίως Nivedita Majumdar, *The World in a Grain of Sand: Postcolonial Literature and Radical Universalism*, Verso, 2021, σ. 19: «Οι παρανοήσεις της μετα-αποικι-

Εφαρμόζοντας τα κριτήρια μιας τόσο εξόφθαλμα κουλτουραλιστικής –και μάλιστα οριενταλιστικής– ιδεολογίας, αναρωτιέται κανείς πώς ο Μινιόλο θα κατέτασσε προ-σοβιετικές ρωσικές ιστορικές και πολιτιστικές προσωπικότητες όπως ο Μέγας Πέτρος ή η Μεγάλη Αικατερίνη, ο Αλέξανδρος Πούσκιν, ο Ιβάν Τουργκένιεφ ή ο Νικολάι Τσερνισέφσκι. Είναι αυτοί δυτικοί ή αυτόχθονες Ρώσοι; Και τι γίνεται με τα εκατομμύρια των υπηκόων της αυτοκρατορικής προ-σοβιετικής, τσαρικής Ρωσίας που δεν ήταν οι ίδιοι εθνοτικά Ρώσοι ή αποκλειστικά ή κυρίως ρωσόφωνοι; Βρίσκονται, επομένως, εκτός της ρωσικής ιστορίας; Σίγουρα, ο Πούτιν και οι οπαδοί μπορεί να θέλουν να βλέπουν τα πράγματα με αυτόν τον τρόπο.

IV

Οι μελετητές της ιστορίας που καθοδηγούνται από τα έργα του Καρλ Μαρξ, καθώς και από το τεράστιο υλικό ιστοριογραφίας, κοινωνικών επιστημών και φιλοσοφίας στη δημιουργία και διαμόρφωση του οποίου αυτά τα έργα έχουν συμβάλλει, έχουν από καιρό διδαχθεί πώς να αντιμετωπίζουν τις πλάνες της κουλτουραλιστικής εναντίωσης στην καθολικότητα. Αλλά ας επισημάνουμε, εν συντομία, τις βασικές ιδέες: Η Ευρώπη είναι η *ιστορική* γενέτειρα του κα-

ακής θεωρίας προέρχονται από ένα φτωχό εννοιολογικό και κανονιστικό ρεπερτόριο, στο οποίο η τοπικότητα και η οικουμενικότητα δεν είναι απλώς οι μοναδικές εναλλακτικές λύσεις αλλά είναι και αμοιβαία αποκλειόμενες. Αυτό μας αφήνει με έναν εξωτικό και ουσιοκρατικό τοπικισμό και μια ευρωκεντρική καθολικότητα, ως τις μοναδικές μας επιλογές. Υποστηρίζω ότι η απόρριψη των ευρωκεντρικών θεωριών μπορεί να συμπληρωθεί με τον εναγκαλισμό μιας άλλης, πλουσιότερης και *μη τοπικής* μορφής καθολικότητας». Ισχύει το ίδιο και για την αποαποικιακότητα.

πιταλισμού και του συναφούς κοινωνικού σχηματισμού του – όχι ο τόπος μιας καθαρά μυθικής εθνοπολιτισμικής παρθενογένεσής τους. Αυτός ο κοινωνικός σχηματισμός, που παλαιότερα ονομαζόταν ευρέως αστική κοινωνία, επιχειρεί, αρχικά με σχετική επιτυχία, να προβάλλει τα συμφέροντα της κυριαρχούσας σε αυτόν τάξης ως καθολικά, ως ταυτόσημα με τα συμφέροντα της κοινωνίας στο σύνολό της. Ωστόσο, αυτή η αξίωση καθολικότητας δεν αργεί να αμφισβητηθεί από τις τάξεις της μεγάλης πλειοψηφίας της ανθρωπότητας που καταπιέζεται και υφίσταται εκμετάλλευση από τον καπιταλισμό, συμπεριλαμβανομένων των θυμάτων των αποικιοκρατικών και ιμπεριαλιστικών επεμβάσεων και των βίαιων εδαφικών αρπαγών και επεμβάσεων. Και στον αντίποδα της αξίωσης της αστικής τάξης –η οποία γίνεται όλο και λιγότερο αξιόπιστη καθώς ο καπιταλισμός και τα ταξικά του συμφέροντα γίνονται όλο και πιο ξεκάθαρα καταπιεστικά– αναδύεται η αντίθετη αξίωση καθολικότητας που προωθείται από τον επαναστατικό σοσιαλισμό και τον κομμουνισμό, η διεθνής, κοινωνική καθολικότητα της προσδοκώμενης αταξικής κοινωνίας.

Όλα αυτά μπορεί να φαίνονται στην ορθόδοξη αργκό της αποαποικιακότητας ως μια ευρωκεντρική «ανασύνταξη» των δυτικών προνομίων και της αποικιακής μήτρας της εξουσίας, αλλά δεν υπάρχει τίποτα το ιδιαίτερα «αποικιακό» σ' αυτά. Ούτε φαίνεται πιθανό ότι η ευρύτερη στήριξη υπέρ της «αποαποικιοποίησης» των σύγχρονων παγκόσμιων θεσμών ή ακόμη και υπέρ μιας πιο γενικής, εμπνευσμένης από τον Μινιόλο, αποαποικιακότητας θα επέλεγε να χαράξει εδώ τις θέσεις μάχης της εναντίον της καθολικότητας. Παρ' όλον τον εξαρχής δεδομένο κουλτουραλισμό της και τη διακήρυξη της «πληθυντικότητας», η αποαποικιακή θεωρία αλά Μινιόλο κατά κανόνα

μοιάζει διστακτική στο να περιγράψει τον ίδιο τον αυταπόδεικτα παγκόσμιο καπιταλισμό με αυστηρά πολιτισμικούς όρους ή να τον ανακηρύξει ως μια απλή «γνωσιολογική προβολή». Πλην ορισμένων πιο συγκεκριμένων περιπτώσεων, όπου μπορεί να παρεισφρήσει διά της «αποδυτικοποίησης» και των «πολιτισμικών κρατών» της (βλ. και πάλι την έμμεση υποστήριξη του Μινιόλο στον «καπιταλισμό με κινεζικά χαρακτηριστικά»), ο καπιταλισμός καθεαυτός βγαίνει εν τέλει και επί της ουσίας έξω από τη συνολική εικόνα που εμμέσως σκιαγραφείται από το *PDCI* και την αργκό της αποαποικιακότητας.²⁶ Εφόσον ο καπιταλισμός σχεδόν

26. Ο Μινιόλο αφιερώνει κάποιο χώρο σε αυτό που ο ίδιος αποκαλεί «καπιταλισμό» στη μακροσκελή εισαγωγή του *PDCI*. Ο καπιταλισμός (που χαρακτηρίζεται, όχι εσφαλμένα, ως «το να ζεις για να δουλεύεις») εμφανίζεται εδώ ως μία μόνο από τις τέσσερις «σφαίρες» –οι υπόλοιπες είναι η «γνώση/κατανόηση», ο «άνθρωπος/η ανθρωπότητα» και η «διακυβέρνηση»– σε μια διαγραμματική απεικόνιση της ΑΜΕ (σ. 40). Στο κέντρο της βρίσκεται η «εκφορά/επιστημολογία/σύνταξη», καταδεικνύοντας και πάλι την αναγωγή όλων αυτών των πεδίων της πραγματικότητας από τον Μινιόλο στο επίπεδο των «γνωσιολογικών προβολών». Έτσι είναι τα πράγματα, μας λέει, που «η οικονομία (εννοώντας εδώ την οικονομική αποικιακότητα ή καπιταλισμό) δεν μπορεί να αλλάξει αν οι παράγοντες που διοικούν τους θεσμούς δεν αλλάξουν τις παραδοχές, τις πεποιθήσεις και τις ιδέες τους, προσανατολίζοντας εκ νέου τις επιθυμίες τους προς την ευημερία της ανθρωπότητας στο σύνολό της και σε αρμονία με τη ζωντανή Γη» (σ. 41). Μπορεί να μπει κανείς στον πειρασμό να απορρίψει τέτοιες ιδέες ως αφελή ευχολόγια, έως ότου γίνει σαφές ότι το *PDCI* αποδίδει ουσιαστικά αυτόν τον «επαναπροσανατολισμό» στον «αποδυτικοποιητικό» καπιταλισμό που προώθησαν, σύμφωνα με τον Μινιόλο, άνθρωποι όπως ο Λι Κουάν Γιου της Σιγκαπούρης και ο Ντενγκ Σιαοπίνγκ της Κίνας. Ο τελευταίος «αποσύνδεσε τον καπιταλισμό από τον φιλελευθερισμό και τον νεοφιλελευθερισμό και τον οικειοποιήθηκε για να προωθήσει την απελευ-

εξαφανίζεται στην κοσμοθεώρηση της αποαποικιακότητας, το ίδιο συμβαίνει, αντίστοιχα, και με τον μαρξισμό, ο οποίος εδώ γίνεται κατανοητός ως η πιο συστηματική και ριζοσπαστική θεωρία και κριτική του καπιταλισμού. Και καθώς ο τελευταίος φεύγει από το προσκήνιο, ως τίποτε άλλο παρά μια υπερβολικά αφηρημένη καρικατούρα, εξαφανίζονται μαζί του και οποιεσδήποτε ακριβείς αντιλήψεις για τον αντικαπιταλισμό ή για μια απελευθερωμένη μετακαπιταλιστική κοινωνία ως πλήρως ιστορικές, συγκεκριμένες καθολικότητες.

Ωστόσο, ένα λιγότερο προφανές αλλά όχι λιγότερο κρίσιμο ζήτημα που πρέπει να υπενθυμίσουμε εδώ είναι ότι η μορφή της κοινωνίας στην οποία οδηγεί ο σύγχρονος καπιταλισμός, ένας κοινωνικός σχηματισμός που διαμεσολαβείται και «συντίθεται» (για να χρησιμοποιήσουμε τον όρο του Άλφρεντ Ζον-Ρέτελ) από τις σχέσεις που είναι εγγεγραμμένες στην πραγματική αφαίρεση του εμπορεύματος ή της μορφής της αξίας, εμφανίζεται, στα άτομα που την αποτελούν, να είναι η ίδια κάτι αφηρημένο και, αντίστοιχα, καθολικό σε αντίθεση με όλες τις προηγούμενες μορφές κοινωνίας. Αυτή είναι μια από τις προεκτάσεις του

θέρωση από τη Δύση» (σ. 19). Επαναπροσδιοριζόμενος ως «οικονομική αποικιακότητα», ο καπιταλισμός έχει ήδη, στην πραγματικότητα, περάσει στη σφαίρα της κουλτούρας. Και αφού περάσει στη σφαίρα της κουλτούρας, τότε δεν μένει παρά ένα πολύ μικρό βήμα για την «οικειοποίησή» του από τις πολιτικές της ταυτότητας – είτε, όπως στο *PDCI*, από μια «αποδυτικοποιητική» εκδοχή τους είτε, σύμφωνα με την ίδια λογική, από πιο ξεκάθαρες και προδήλως μοχθηρές παραλλαγές τους. Η αργκό της αποαποικιακότητας μπορεί να μη φτάνει σε τέτοιες ακρότητες, αλλά δεν μπορεί κανείς να μη σκεφτεί εδώ, για παράδειγμα, την ταυτοτική πολιτική του γερμανικού εθνικοσοσιαλισμού, με τη μυθολογία του καλού, άριου εθνικού βιομηχανικού κεφαλαίου εναντίον του κακού, εβραϊκού διεθνούς χρηματιστικού κεφαλαίου.

γνωστού αλλά συχνά ακόμη ελάχιστα κατανοητού φαινομένου του φετιχισμού (της «φαντασματικής αντικειμενικότητας») του εμπορεύματος που πρώτος ο Μαρξ αποκάλυψε και εξήγησε θεωρητικά στο *Κεφάλαιο*. Μια κοινωνία που «συντίθεται» από την εμπορευματική παραγωγή και ανταλλαγή –από τις κοινωνικές σχέσεις που εγγράφονται στην αξία– παίρνει μια μορφή που είναι τόσο αφηρημένη όσο και ξένη, και φαίνεται να υπάρχει μόνο «πίσω από την πλάτη» αυτών που την αποτελούν (για να χρησιμοποιήσουμε την έκφραση του Μαρξ). Η Ευρώπη, αρχικά η δυτική και η βόρεια ζώνη της, τυχαίνει και πάλι να είναι ο τόπος όπου αυτή η μορφή κοινωνίας αναδύεται για πρώτη φορά πλήρως. Αλλά σε αντίθεση με την καθολικότητα που μπορεί να αποδοθεί και να αναχθεί στην κοινωνιολογική αμεσότητα της αστικής ιδεολογίας, και έτσι να διαψευστεί σχετικά πιο εύκολα, η βαθιά δομική και αλλότρια καθολικότητα της εμπορευματικής κοινωνίας δεν μπορεί να εκτεθεί ή να διαψευστεί τόσο άμεσα ή εύκολα. Πράγματι, δεν είναι, σε ένα πιο άμεσο ιδεολογικό επίπεδο, μια ψευδής καθολικότητα, αλλά είναι μάλλον μια μορφή κοινωνικά αναγκαίας ψευδούς συνείδησης.²⁷ Για να αποκαλυφθεί το ψεύδος της φαινομενικής καθολικότητάς της, πρέπει οι ίδιες οι κοινωνικές σχέσεις της εμπορευματικής παραγωγής να εισέλθουν σε κρίση – και να ανυψωθούν στο επίπεδο της συνειδητής θεωρητικής και κοινωνικής επίγνωσης.

Μήπως τότε αξίζει να αναλογιστούμε αν η απαγόρευση των καθολικοτήτων

από την αποαποικιακότητα, ο δογματικός υποβιβασμός τους σε έναν ψευδεπίγραφο και ανιστορικό «ευρωκεντρισμό», δεν είναι από μόνα τους συμπτώματα της συνεχιζόμενης θεωρητικής και διανοητικής δυσκολίας αντιμετώπισης της κοινωνικά ψευδούς καθολικότητας του καπιταλισμού στο προαναφερθέν βαθύ δομικό επίπεδο; Αυτό θα μπορούσε τουλάχιστον να βοηθήσει να βρεθεί μια εξήγηση, έστω και πιθανολογική, για την όχι αμελητέα απήχηση του Μινιόλο και της αργκό της αποαποικιακότητας μεταξύ των διανοουμένων και των μελετητών, πολλοί από τους οποίους είναι σαφώς νεότεροι, με προοδευτικές κλίσεις και ταυτισμένοι, αν όχι καταγόμενοι, με περιοχές του μετα-αποικιακού Παγκόσμιου Νότου. Αν εξαιρέσουμε στατιστικές και εμπειρικές πηγές που ξεφεύγουν από το πλαίσιο της παρούσας κριτικής και μπορεί να είναι αδύνατο να αποκτηθούν, δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι γι' αυτό. Όμως καμία κριτική της εγκεκριμένης από τον Μινιόλο αποαποικιακότητας, ιδίως αν λάβουμε υπόψη την απόλυτη κοινοτοπία της αργκό της, δεν θα μπορούσε εν τέλει να θεωρηθεί πλήρης χωρίς κάποια προσπάθεια να εξηγήσουμε το τουλάχιστον αινιγματικό γεγονός της σχετικής απήχησης της.

Σκεφτείτε, επιπλέον, ότι στη συγκυρία που χρονολογείται από την αλλαγή της χιλιετίας –την ίδια που έφερε τη δημοσίευση των σημαντικότερων έργων του Μινιόλο και την άνοδό του στην πνευματική καταξίωση– οι ευτελείς και κραυγαλέα ιδεολογικές καθολικότητες που διεκδικούν τον μανδύα του «δυτικού» αστικού πολιτισμού αποκαλύπτονται όλο και πιο εύκολα ως σοβινιστικοί παρτικουλαρισμοί και ως εκ τούτου, παρά τις διευρυνόμενες «λαϊκίστικες» βάσεις υποστήριξής τους, απαξιώνονται όλο και πιο εύκολα. Σκεφτείτε, για παράδειγμα, τα μανιφέστα τύπου Σάμιουελ

27. Παίρνω την έννοια της αναγκαίας ψευδούς συνείδησης επίσης από τον Ζον-Πέτελ. Βλ. Alfred Sohn-Rethel, «Necessary False Consciousness» στο *Intellectual and Manual Labour: A Critique of Epistemology*, Brill, 2020, σ. 160-3. (σ.τ.μ.) Την έννοια αυτή την είχε πρωτοεισάγει ο Γκέοργκ Λούκατς στο θεμελιώδες έργο του *Ιστορία και Ταξική Συνείδηση*.

Χάντινγκτον που διακηρύσσουν τη «σύγκρουση των πολιτισμών» ή, ακόμη πιο απροκάλυπτα και πιο πρόσφατα, τα δυστοπικά ειδύλλια της λευκής υπεροχής και συχνά του χριστιανικού εθνικισμού των σημερινών ακροδεξιών «λαϊκισμών» αλλά Ντόναλντ Τραμπ, Βίκτορ Όρμπαν, Ζαΐρ Μπολσονάρου και Μαρίν Λεπέν. Η ικανότητά τους να κερδίζουν κατά τα φαινόμενα μεγαλύτερους αριθμούς οπαδών από ό,τι συνέβαινε πριν από τριάντα, είκοσι ή ακόμη και δέκα χρόνια έρχεται με κόστος μια αυξανόμενη κοινωνική πόλωση που αντίστοιχα αυξάνει τον αριθμό των αντιπάλων τους. Αλλά αυτό συμβαίνει ακόμη και όταν η κοινωνική, ιστορική αλήθεια της «πραγματικής» εμπορευματικής αφαίρεσης του καπιταλισμού και της αντίστοιχης μορφής καθολικότητας, ιδεολογικά πιο ερμητική, παραμένει συγκριτικά πιο ανθεκτική απέναντι στη συνειδητή, εκλαϊκευμένη αποκάλυψη. Οι εθνοτικές και πολιτισμικές αξιώσεις καθολικότητας, δηλαδή, αποκαλύπτονται ευκολότερα ως ψευδείς και ολέθριες, αλλά η βαθύτερη πηγή τους –η κοινωνικοϊστορική, δομική, αλλά αλλοτριωμένη καθολικότητα του καπιταλισμού– περνάει, ας πούμε, κάτω από το ραντάρ του κουλτουραλισμού. Το αποτέλεσμα γίνεται όλο και πιο ξεκάθαρο, ενώ η αιτία, πολιτισμικά αόρατη αλλά ιστορικά συγκυριακή και εν τέλει κατά συνέπεια εξίσου ιδεολογική, παραμένει ανεξιχνίαστη.

Αλλά πίσω από την εμφανή, πιθανώς ακόμη αυξανόμενη απήχηση του Μινιόλο και της αποαποικιακότητας βρίσκεται σίγουρα η συγκεκριμένη πραγματικότητα της συνδυασμένης και άνισης ανάπτυξης, όπως τη βιώνει ο σύγχρονος Παγκόσμιος Νότος και η μητροπολιτική διασπορά του. Όπως δεν παρέλειψαν να παρατηρήσουν ο εκλιπών Αϊτζάζ Αχμάντ και άλλοι μαρξιστές κριτικοί που από νωρίς αμφισβήτησαν τις μεταδομιστικές, λογοκεντρικές και

ανιστορικές τάσεις της μετα-αποικιακής θεωρίας, η άνοδός της, τουλάχιστον στην πρώτη εκδοχή της που αποτυπώθηκε στα έργα των Σαϊντ, Γκαγιάτρι Σπίβακ και Χόμι Κ. Μπάμπα, είχε ξεκάθαρα παράλληλη πορεία με την κρίση και την ουσιαστική κατάρρευση όσων είχαν απομείνει ακόμη από τα αντιαποικιακά εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα που είχαν πυροδοτηθεί στο τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.²⁸ Αυτό ήταν ένα σημείο καμπής που ο Αχμάντ αποκάλεσε αξιομνημόνευτα «το τέλος της εποχής της Μπαντούνγκ», ένα ιστορικό ορόσημο το οποίο συνέδεσε εύστοχα με τον θρίαμβο της αντι-κοσμικής και αντι-μαρξιστικής ισλαμιστικής παράταξης στην Ιρανική Επανάσταση του 1979. Η κατάρρευση του σοσιαλιστικού ανατολικού μπλοκ και της ίδιας της ΕΣΣΔ μετά από μια δεκαετία και κάτι –και η κρίση και η τελική κατάρρευση των κεντροαμερικανικών αντι-ιμπεριαλιστικών εξεγέρσεων και επαναστάσεων στο Ελ Σαλβαδόρ και τη Νικαράγουα κατά την ίδια δεκαετία– απλώς ενίσχυσε τις τάσεις κουλτουραλισμού και εναντίωσης στην καθολικότητα της μετα-αποικιοκρατίας, τουλάχιστον όσον αφορά την επίδρασή της στον λατινοαμερικανισμό και στη λατινοαμερικανική λογοτεχνική και πολιτισμική κριτική και θεωρία.

Μπορεί να πει κανείς ότι κατά τη διάρκεια των τριών περίπου δεκαετιών που έχουν περάσει από τότε, η αντίσταση στην ιμπεριαλιστική, νεοαποικιακή κυριαρχία στον Παγκόσμιο Νότο έχει σημειώσει διακυμάνσεις. Δείτε τη λεγόμενη ροζ παλίρ-

28. Βλ. ιδίως το εμβληματικό έργο του Αχμάντ, *In Theory: Nations, Classes, Literatures*, Verso, 1992. Βλ. επίσης, μεταξύ άλλων, τη δική μου κριτική στη μετα-αποικιακή θεωρία, που είναι σε μεγάλο βαθμό επηρεασμένη από το έργο του Αχμάντ, στο *Determinations: Essays on Theory, Narrative and Nation in the Americas*, Verso, 2001.

ροια σε πολλά μέρη της Λατινικής Αμερικής, από την άνοδο του Εργατικού Κόμματος (PT) στη Βραζιλία, ειδικά μετά το 2002, και τις πιο πρόσφατες, αν και ασταθείς, εκλογικές τάσεις που ευνοούν την κοινοβουλευτική και σοσιαλδημοκρατική αριστερά στην Αργεντινή, την Ονδούρα, το Περού, τη Χιλή και την Κολομβία.²⁹ Αλλά δεν μπορεί επίσης να πει κανείς ότι η κατάσταση του ιμπεριαλισμού (που χρησιμοποιείται ως συνώνυμο της αμερικανικής υπερδύναμης) ή του ίδιου του παγκόσμιου καπιταλισμού ευημερεί. Αν και σημαδεύτηκε από απροκάλυπτες πράξεις βίαιης επιθετικότητας των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων και της υπερδύναμης, με πιο σημαντική και δραματική την καταστροφική εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ και την παταγώδη αποτυχία του εικοσαετούς πολέμου τους στο Αφγανιστάν, η παρατεταμένη κρίση του αντι-ιμπεριαλισμού του Τρίτου Κόσμου τα τελευταία τριάντα χρόνια δεν οδήγησε, παρά μια σύντομη έξαρση της δυτικής θριαμβολογίας για το «τέλος του Ψυχρού Πολέμου» μετά την κατάρρευση του σοβιετικού κρατικού σοσιαλισμού και του σοβιετικού μπλοκ, σε μια αντίστοιχη ανάκαμψη της ιμπεριαλιστικής ισχύος των πρώην αποικιοκρατών και νεοαποικιοκρατών του κόσμου. Αν, μέχρι το τέλος της δεκαετίας 1979-89/91, το τέλος της ηρωικής φάσης των εθνικοαπελευθερωτι-

29. Την άνοδο του PT ακολούθησε, φυσικά, η όχι λιγότερο απότομη πτώση του με την καθάρωση της Ντίλμα Ρούσεφ το 2016, την προσωρινή φυλάκιση του Λούλα το 2018 και την εκλογή του Μπολσονάρου αργότερα το ίδιο έτος. Φαίνεται σχεδόν βέβαιο ότι η πραγματική πιθανότητα, τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές, της επιστροφής του Λούλα στην εξουσία με τις εθνικές εκλογές του Οκτωβρίου 2022 δεν θα οδηγήσει σε επιστροφή των σοσιαλδημοκρατικών μεταρρυθμίσεων που θεσπίστηκαν υπό το PT πριν από την κατάρρευση των εξαγωγών πρώτων υλών της Βραζιλίας το 2014, που γνώριζαν άνθιση μέχρι εκείνο το χρονικό σημείο.

κών κινημάτων του Τρίτου Κόσμου κατέστη πιο οριστικό και άρχισε να αντανakλάται στην επηρεασμένη από την υψηλή θεωρία μορφή κουλτουραλισμού της μετα-αποικιοκρατίας, κάποια ιστορική μνήμη και επίγνωση, ας πούμε, της φάσης της επιτυχημένης αντι-ιμπεριαλιστικής αντίστασης της επαναστατικής Κούβας που ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 1960 ή της τελικής ήττας της αμερικανικής πολεμικής μηχανής από το εξεγερμένο Βιετνάμ το 1975, διατηρήθηκε σαφώς, ακόμη και μεταξύ εκείνων που ήταν λιγότερο επιφυλακτικοί απέναντι στη μετα-αποικιοκρατική εκδοχή της «γνωσιολογικής» ανατροπής. Και η Κεντρική Αμερική, εν τω μεταξύ, φαινόταν για ένα διάστημα, στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και τη δεκαετία του 1980, έτοιμη να επεκτείνει αυτές τις νίκες, παρέχοντας, τουλάχιστον, μια σειρά από μάρτυρες και ήρωες για την υπόθεση του επαναστατικού αντι-ιμπεριαλισμού, από τον Όσκαρ Ρομέρο μέχρι τη Ριγκομπέρτα Μέντσου.³⁰

Όμως, εκτός από τις διάσπαρτες και σε μεγάλο βαθμό εθνοτικά προσανατολισμένες αναφορές στον *ζαπατισμό*, μάταια ψάχνει κανείς στις σελίδες του *PDCI* ή στα πολλά άλλα έργα του Μινιόλο για οποιαδήποτε ένδειξη ότι αυτή η ιστορία είτε υπήρξε είτε συνεχίζει να έχει σημασία, έστω και μόνο για να διαγνώσει τους λόγους για το τέλος της – πόσο μάλλον για να διατυπώσει εκτιμήσεις σχετικά με την προοπτική της δικαίωσής της σε ένα μέλλον που διακρίνεται μόλις αχνά ή μερικώς. Ο ίδιος ο Μινιόλο είναι αρκετά μεγάλος και άρα

30. (σ.τ.μ.) Ο Όσκαρ Ρομέρο ήταν ρωμαιοκαθολικός αρχιεπίσκοπος του Ελ Σαλβαδόρ που δολοφονήθηκε ενώ τελούσε τη Θεία Λειτουργία από ακροδεξιούς παραστρατιωτικούς λόγω των κηρυγμάτων του και της δράσης του ενάντια στη χούντα. Η Ριγοβέρτα Μεντσού είναι ιθαγενής φεμινίστρια και ακτιβίστρια για τα ανθρώπινα δικαιώματα από τη Γουατεμάλα.

γνωρίζει τι λείπει εδώ, αλλά για πολλούς από τους οπαδούς του, αυτό φαίνεται πολύ λιγότερο πιθανό να ισχύει. Τι μπορεί να σημαίνει έστω και στοιχειωδώς το τέλος της Μπαντούνγκ για εκείνους τους οπαδούς της αποαποικιοποίησης, για τους οποίους το γεγονός ότι κάποτε *άρχισε* πραγματικά παραμένει στην καλύτερη περίπτωση θολό;

Ίσως η ευρέως διαδεδομένη υποστήριξη του αντιρατσισμού και της εξάλειψης της λευκής υπεροχής και της ευρωκεντρικής προκατάληψης από τους σύγχρονους κοινωνικούς και πολιτιστικούς θεσμούς, που εκφράζεται στα συνθήματα και τα αιτήματα της αποαποικιοποίησης, λειτουργεί μέσα στους περιορισμούς αυτής της ίδιας, σοβαρά υποβαθμισμένης ιστορικής συνείδησης. Αυτό, από μόνο του, δεν μειώνει καθόλου τον δίκαιο και τον επείγοντα χαρακτήρα πολλών τέτοιων συνθημάτων και εκστρατειών. Ακόμα κι αν, για παράδειγμα, οι εκκλήσεις για την αποαποικιοποίηση των γκαλερί τέχνης ή του χιπστερισμού αδυνατούν ή είναι απρόθυμες να συνδέσουν τέτοιου είδους στόχους με τις πρόσφατες δολοφονικές βομβιστικές επιδρομές της Σαουδικής Αραβίας, που υποστηρίζονται και εξοπλίζονται από τις ΗΠΑ, εναντίον χιλιάδων αμάχων της Υεμένης, ή, ευρύτερα, με τη μαζική, καταστροφική φτώχεια και τις απειλές για την ίδια την επιβίωση των ανθρώπων σε ολόκληρο τον Παγκόσμιο Νότο, που επιβάλλονται από τον διεθνή καταμερισμό εργασίας του καπιταλισμού. Τουλάχιστον δεν μεταφράζονται αυτόματα ή αναγκαστικά στη ρητή υποστήριξη που δίνει ο Μινιόλο προς τα αντιδυτικά αυταρχικά καθεστώτα. Όσο πιο περιορισμένες και τοπικά προσδιορισμένες είναι τέτοιες εκστρατείες και αιτήματα –δηλαδή, όσο λιγότερο καθολικές– τόσο μικρότερος είναι ο κίνδυνος να μεταλλαχθούν σε αποαποικιακότητα αλά Μινιόλο.

Αλλά μόλις η βούληση ή ακόμη και ο πειρασμός της θεωρητικοποίησης εμφανιστεί στο προσκήνιο, η κατηγορία του καθολικού εισέρχεται μαζί της. Αυτό συμβαίνει αναγκαστικά, όσο κι αν φαίνεται να απαξιώνεται και να περιφρονείται από την επικρατούσα συγκυριακή πραγματικότητα. Όπως είδαμε στην περίπτωση του Μινιόλο και της αργκό της αποαποικιακότητας, η απαγόρευση των καθολικοτήτων, από δογματική πίστη στην όποια φαντασιακή συνθήκη πολιτισμικής ή εθνοτικής ιερότητας ή ετερότητας, οδηγεί, στην καλύτερη περίπτωση, στην παρωδία και τις γελοιότητες της συζήτησης για το πρόθεμα «απο-», που νικά το πρόθεμα «μετα-» ως βασιλεύς των βασιλέων μεταξύ των προθεμάτων. Όπως καταδεικνύει το *PDCI*, η κουλτουραλιστική απαγόρευση των καθολικοτήτων ως εκ προοιμίου ευρωκεντρικών μεταμορφώνεται εύκολα στην καταπιεστική, κρυφά καθολικευτική λατρεία των «αποδυτικοποιητικών» αυταρχικών καθεστώτων. Τα τελευταία θα πρέπει απλώς να προτιμηθούν ως οι μόνοι δυνατόι ή συνεπείς σύμμαχοι μιας αποαποικιακότητας που έχει αποκηρύξει όχι μόνο τον φιλελευθερισμό και τον μαρξισμό ως «κληρονόμους του Διαφωτισμού» αλλά προφανώς και την ίδια τη δημοκρατία. Αλλά πόσα πράγματα χωρίζουν πραγματικά μια αποαποικιακότητα που είναι προσηλωμένη σε μια μανιχαϊστική εχθρότητα προς τη Δύση από τους δεξιούς και εξουσιαστικούς λαϊκισμούς που ανεβαίνουν σήμερα σε όλη την Ευρώπη, για να μην πούμε για τη Βόρεια Αμερική; Παρά τον χαρακτηριστικό αλλά απερίσκεπτα αυτάρεσκο ισχυρισμό του Μινιόλο, που επαναλαμβάνεται συχνά στα γραπτά του και σε πολυάριθμες συνεντεύξεις, ότι η Δύση τελειώνει ανατολικά της Ιερουσαλήμ, πρόκειται για έναν διαβόητα σχετικό και ελαστικό όρο, που όπως καταγγέλλεται εξίσου εύκολα και πρόθυμα σε ένα

σημείο, μπορεί να τον επικαλούνται σε ένα άλλο. Ο Όρμπαν της Ουγγαρίας ή ο Αντρέι Ντούντα της Πολωνίας μπορεί κάλλιστα να εκφράσουν την πίστη τους στις δυτικές χριστιανικές αξίες που υποτίθεται ότι απειλούνται από τη μη ευρωπαϊκή (μη λευκή) μετανάστευση και την επόμενη στιγμή να καταγγείλουν τη δυτική φιλελεύθερη, δήθεν ανεκτικότερη στη μετανάστευση πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η «Δύση» βρίσκεται δυτικά της όποιας εθνοπολιτισμικής, κρυπτο-καθολικής «Ανατολής» προστάζει την αποαποικιακή υποταγή. Και, τηρουμένων των αναλογιών, το ίδιο ισχύει και για την Ανατολή – ή μήπως να πούμε την «απο-Δύση»; Αναρωτιέται κανείς, δεδομένων των πρόσφατων γεγονότων στη Ρωσία και την Ουκρανία, πού θα τοποθετούσε ο Μινιόλο την Ουκρανία στον χάρτη του κόσμου (*mapra mundi*) Ανατολής/Δύσης της αποαποικιακότητας.³¹

Φαίνεται εύλογο να συμπεράνουμε ότι κάποιοι, ίσως και πολλοί, από τους οπαδούς του Μινιόλο και της αποαποικιακότητας, δεν θα επιτρέψουν, εν τέλει, να τους παρασύρει ο ενθουσιασμός τους μέχρι τις στρεβλές και ειλικρινά αντιδραστικές ακρότητες που περιέχονται στο *PDCI*. Αυτό συνιστά κάποια παρηγοριά. Αλλά, όσο η ίδια η κουλτουραλιστική απαγόρευση των καθολικοτήτων από την αποαποικιακή θεωρία δεν αμφισβητείται και δεν καταρρίπτεται, οι υλικές ρίζες της αποικιοκρατίας και του ιμπεριαλισμού δεν μπορούν να εντοπιστούν ιστορικά και κοινωνικά στην έσχα-

τη πηγή τους: τον καπιταλισμό. Και όσο η προϋπόθεση για την κατάργηση της αποικιοκρατίας και του ιμπεριαλισμού και για την τελική απελευθέρωση των θυμάτων τους –τη δική μας απελευθέρωση– δεν κατανοείται συνειδητά ως κοινωνική καθολικότητα μιας μετακαπιταλιστικής, αταξικής κοινωνίας που θα έχει υπερβεί την κυριαρχία της μορφής εμπόρευμα –ως καθολικότητα του κομμουνισμού, υπ’ αυτή την έννοια– η «αποαποικιακότητα» θα παραμένει στην καλύτερη περίπτωση μια ανώφελη άσκηση, μια παραδρομή και ένα αδιέξοδο.

Δυστυχώς, απ’ όλα αυτά, ελάχιστα έως και τίποτα δεν φαίνεται πιθανό να διαπεράσει τη σκέψη όσων μαγεύονται και εγκλωβίζονται στην αργκό της αποαποικιακότητας. Θα ήταν δύσκολο να φανταστούμε ένα γλωσσικό και νοητικό σχήμα πιο κατάλληλο στο να τυφλώνει τον αναγνώστη ως προς αυτό το επίπεδο κοινωνικής και ιστορικής πραγματικότητας από εκείνο που παρουσιάζεται στο *PDCI* – αν και δείχνει να έχει ελάχιστη επίγνωση του τι ακριβώς συγκαλύπτει.

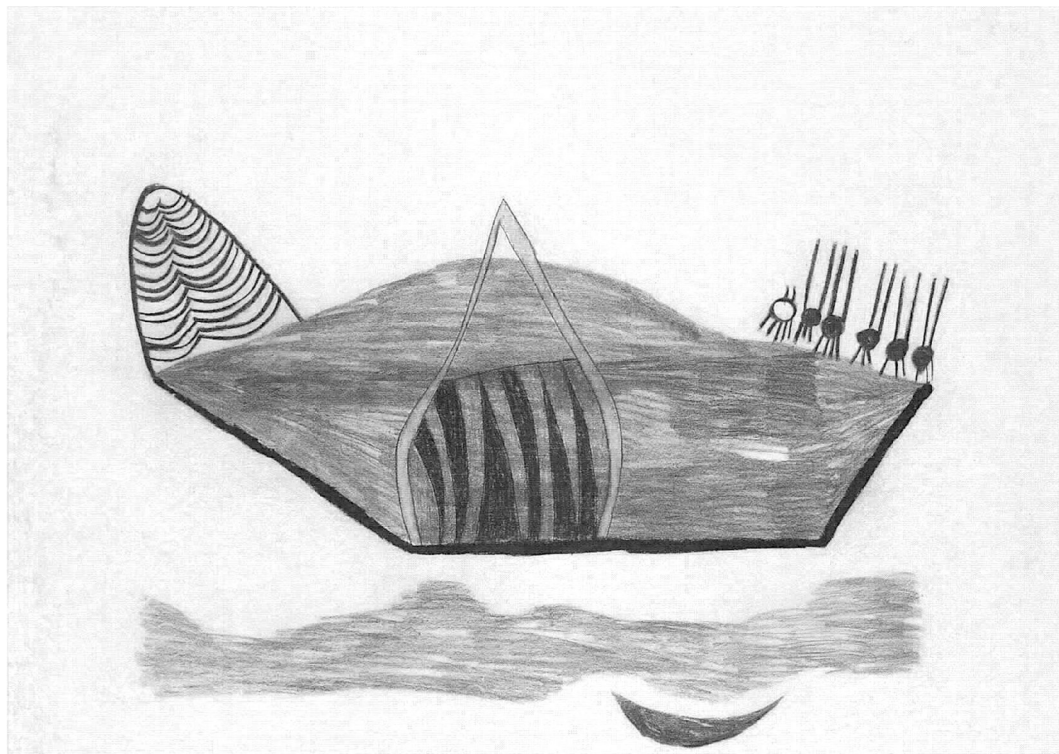
Όπως έγραφε ο Αντόρνο το 1967 στο προλογικό σημείωμα του βιβλίου *Η αργκό της αυθεντικότητας*, με ασυνήθιστα αισιόδοξο τρόπο:

Όσο ακαταμάχητη κι αν φαίνεται η αργκό στη σημερινή Γερμανία, στην πραγματικότητα είναι αδύναμη και ασθενική. Το γεγονός ότι η αργκό έχει γίνει μια αυτοτελής ιδεολογία καταστρέφει την ιδεολογία αυτή μόλις αυτό το γεγονός αναγνωριστεί [...] Η αργκό είναι η ιστορικά προσδιορισμένη

31. (σ.τ.μ.) Όπως φάνηκε η αργκό της αποαποικιακότητας χρησιμοποιήθηκε ευρέως για τη στήριξη της Ουκρανίας και του νατοϊκού ιμπεριαλιστικού στρατοπέδου στον πόλεμο που μαίνεται εδώ και τρία περίπου χρόνια μετά την εισβολή της Ρωσίας. Βλ. J. Foley και V. Unkovski-Korica, «Decentring the West? Civilizational solidarity and (de)colonization in theories of the Russia-Ukraine War», *Globalizations* 1-21, 2024.

μορφή της αναλήθειας στη Γερμανία των τελευταίων χρόνων. Για τον λόγο αυτό μπορεί κανείς να εντοπίσει κάποια αλήθεια στην προσδιορισμένη άρνηση της αργκό.³²

Διστάζει κανείς να προσδώσει στην αργκό της αποαποικιακότητας έναν αντίστοιχο χαρακτηρισμό, ότι αποτελεί την «ιστορικά προσδιορισμένη μορφή της αναλήθειας», ας πούμε, στη σύγχρονη Βόρεια Αμερική, και πολύ περισσότερο στη Λατινική Αμερική, αν και, ως παραλλαγή ή υποσύνολο της κουλτουραλιστικής εναντίωσης στην καθολικότητα, μπορεί όντως να αποτελεί μια τέτοια μορφή. Ίσως όμως η απόλυτη αδιαφορία της απέναντι σε οτιδήποτε παραπέμπει στην κοινωνική ή ιστορική πραγματικότητα να είναι αυτό που σώζει αρνητικά την αργκό: αποτελεί το πιο κοντινό πράγμα που υπάρχει στην προσδιορισμένη αυτο-άρνησή της. Σε αυτό, και για να προσπαθήσουμε να παραμείνουμε αισιόδοξοι, προστίθεται το γεγονός ότι η αργκό σε έργα όπως το *PDCI* γίνεται τόσο κραυγαλέα και διαφανής ώστε, παρά την εξαιρετικά μοχθηρή και ανοιχτά αντιδραστική της διάσταση, προκαλεί εύκολα τη διακωμώδηση και το γέλιο.

32. Adorno, *The Jargon of Authenticity*, Northwestern University Press, 1973, σ. xii. (σ.τ.μ.) Το προλογικό σημείωμα στην αμερικανική έκδοση δεν περιλαμβάνεται στην ελληνική έκδοση του βιβλίου.

Διαδήλωση της οργάνωσης Μουτζαχεντίν Χαλκ (MEK) κατά τη διάρκεια της Ιρανικής Επανάστασης. Το πρόσωπο στα αριστερά είναι ο αντιμαρξιστής θεωρητικός του πολιτικού ισλαμισμού Αλί Σαριάτι. Η οργάνωση Μουτζαχεντίν Χαλκ φτιάχτηκε από αριστερούς φοιτητές το 1965 στις κινητοποιήσεις ενάντια στον Σάχη. Μέσω της επιρροής του Σαριάτι η οργάνωση υιοθέτησε μια αριστερή εκδοχή πολιτικού ισλαμισμού. Οι συνέπειες της επιρροής της αντιδραστικής ιδεολογίας του Σαριάτι (που ήταν βαθιά επηρεασμένη από τον Χάιντεγκερ ως προς την επίθεση στον «ανθρωπισμό» του Μαρξ) στους κοινωνικούς αγώνες στο Ιραν φάνηκαν πολύ σύντομα μετά την επικράτηση του καθεστώτος των μουλάδων. Πέραν της αιματηρής καταστολής των ταξικών αγώνων και της σκληρής καταπίεσης των γυναικών, το καθεστώς του Χομεϊνί προέβη σε μαζικές εκκαθαρίσεις της αριστερής πτέρυγας της ιρανικής επανάστασης, χωρίς να χαριστεί ούτε στους αριστερούς ισλαμιστές της MEK. Υπολογίζεται ότι μεταξύ του 1981 και του 1982 πραγματοποιήθηκαν πάνω από 3.500 εκτελέσεις.